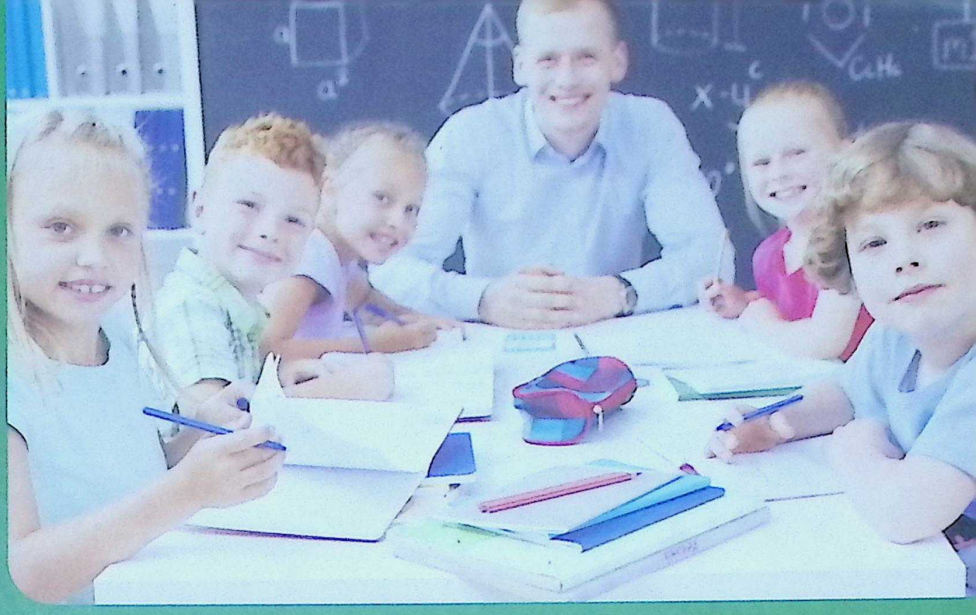

Ion-Ovidiu Pânișoară,
Marin Manolescu (coordonatori)

PROFESORUL DE SUCCES

Pedagogia învățământului primar și preșcolar

POLIROM

PROFESORUL
DE SUCCES

Colecţia *Profesorul de succes* este coordonată de Ion-Ovidiu Pânişoară.

© 2019 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace şi sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © photographee.eu/Depositphotos.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

Pedagogia învățământului primar și preșcolar / Ion-Ovidiu Pânişoară, Marin Manolescu (coord.). -
Iaşi: Polirom, 2019

2 vol.
ISBN 978-973-46-7876-1
Vol. 2. – 2019. – Conţine bibliografie. – ISBN 978-973-46-7878-5

I. Pânişoară, Ion-Ovidiu (coord.)
II. Manolescu, Marin (coord.)

51
502

Printed in ROMANIA

Ion-Ovidiu Pânișoară,
Marin Manolescu (coordonatori)

Pedagogia învățământului primar și preșcolar

UNIVERSITATEA "VALAHIA"
TÂRGOVIȘTE - ROMÂNIA
SEDIUL CENTRAL
Nr. inv. X58034
L

POLIROM
2019

Cuprins

Prezentarea autorilor 15

Partea a III-a

Profesor-şcoală-societate

Capitolul 28. Alternative educaţionale (*Anca Petrescu, Elena Rafailă*) 25

28.1. Şcoli „noi"... după 150 de ani 25
28.2. Pedagogia Montessori 26
28.3. Pedagogia Freinet 30
28.3.1. Viaţa şi activitatea lui Célestin Freinet 30
28.3.2. Arhitectura pedagogică a lui Freinet 31
28.3.3. Principiile pedagogiei Freinet 33
28.3.4. Tehnicile Freinet 35
28.3.5. Instrumentele pedagogiei Freinet 37
28.4 Planul Jena. Fundamentele teoriei lui Peter Petersen 38
28.4.1. Specificul alternativei „Planul Jena" 38
28.4.2. Alternativa „Planul Jena" în grădiniţă 39
28.5. Alternativa educaţională Waldorf 41
28.5.1. Fundamentele alternativei Waldorf 41
28.5.2. Principiile pedagogice ale alternativei Waldorf 42
28.5.3. Specificul alternativei Waldorf 42
28.6. Alternativa Reggio Emilia 44
28.7. Step by Step 48
Teme de reflecţie 52
Bibliografie 52

Capitolul 29. Şcoala în spaţiul social. Teorii, modalităţi de relaţionare şi transformări contemporane (*Adina Pescaru*) 54

29.1. Şcoala şi societatea: o lume în simbioză 54
29.2. Teorii ce vizează implicarea părinţilor în educaţie 56
29.2.1. Avantaje ale comunicării 61
29.2.2. Părinţii 61
29.2.3. Părinţii şi profesorii împreună 62
29.2.4. Profesorii 62
29.2.5. Ce este un centru familial? 63
29.2.6. Care sunt avantajele unui centru familial? 64
29.2.7. Puncte-cheie pentru un centru familial de succes 64

29.2.7.1. Evaluarea nevoilor părinţilor 65
29.2.7.2. Identificarea resurselor 65
29.2.7.3. Recrutarea participanţilor 65
29.2.7.4. Furnizarea serviciilor de susţinere 66
29.2.7.5. Evaluarea succesului 66
29.3. Modalităţi de relaţionare a şcolii cu comunitatea 67
29.4. Cum afectează schimbările familiale relaţiile şcolii cu societatea 68
Teme de reflecţie 74
Bibliografie 74

Capitolul 30. Consilierea şi asistenţa psihopedagogică în şcoală (*Corneliu Ciprian Ilade*) 75

30.1. Definirea conceptelor de asistenţă şi consiliere psihopedagogică 75
30.2. Obiective şi caracteristici ale consilierii psihopedagogice 77
30.3. Strategii şi etape în procesul de consiliere 79
30.3.1. Strategii de identificare a atitudinilor şi sentimentelor negative 81
30.3.1.1. Clarificarea şi reflectarea sentimentelor clientului 81
30.3.1.2. Modelarea sentimentelor de către consilier 81
30.3.1.3. Strategia cercurilor concentrice 81
30.3.1.4. Confruntarea şi întâlnirea sentimentelor 82
30.3.1.5. Căutarea gândurilor ascunse sau neexprimate 82
30.3.1.6. Confruntarea clientului cu imaginea de sine 82
30.3.2. Strategii de schimbare a atitudinilor şi sentimentelor 83
30.3.2.1. Aproximarea succesivă a sentimentelor 83
30.3.2.2. Tehnici de stopare a gândirii 83
30.3.2.3. Strategia de identificare a rolului 83
30.3.3. Strategii de identificare a comportamentelor indezirabile 84
30.3.3.1. Vizualizarea rolului 84
30.3.3.2. Descrierea şi inventarierea comportamentului 84
30.3.3.3. Strategia dialogării şi inversării rolurilor 85
30.3.4. Strategii de schimbare a comportamentelor indezirabile 85
30.3.4.1. Aproximarea succesivă a comportamentului 85
30.3.4.2. Strategiile operante de întărire 85
30.3.4.3. Strategia modelării indirecte 86
30.3.4.4. Strategia antrenamentului asertiv 86
30.4. Consilierea copiilor cu CES 86
30.5. Consilierea copiilor supradotaţi 88
30.6. Consilierea familiei 91
Teme de reflecţie şi exerciţii 92
Bibliografie 93

Capitolul 31. Personalitatea cadrului didactic (*Flavia Mălureanu*) 94

31.1. Profesionalizarea carierei didactice: competenţe, standarde, statut, roluri 94
31.2. Formarea iniţială şi continuă a cadrelor didactice pentru învăţământul preşcolar şi primar 100
31.3. Evaluarea şi autoevaluarea cadrelor didactice din învăţământul preşcolar şi primar 103
31.4. Norme deontologice ale profesiei didactice 106
Teme de reflecţie 109
Bibliografie 110

Capitolul 32. Cercetarea în educaţie (*Cornelia Ştefănescu*) 112

32.1. Cercetarea educaţională – caracteristici 112
32.2. Tipuri fundamentale de cercetare 113
32.3. Etapele cercetării 116
32.4. Elaborarea proiectului de cercetare 121
32.5. Sistemul metodelor de cercetare 122
32.5.1. Metoda observaţiei 123
32.5.2. Experimentul psihopedagogic 126
32.5.3. Tipuri de experimente 130
32.6. Întocmirea raportului de cercetare; valorificarea rezultatelor cercetării 132
Teme de reflecţie 134
Bibliografie 134

Partea a IV-a

Didactici ale disciplinelor

Capitolul 33. Didactica limbii şi literaturii române (*Vasile Molan, Camelia Rădulescu, Anca Petrescu, Oana Stoican, George Enache*) 139

33.1. Particularităţile psihologice ale copilului/elevului şi organizarea procesului didactic (*Vasile Molan*) 139
33.1.1. Învăţământul preşcolar 140
33.1.2. Învăţământul primar 142
33.2. Didactica domeniului Limbă şi comunicare (*Camelia Rădulescu*) 145
33.2.1. Caracteristici 145
33.2.1.1. Tendinţe actuale de modernizare 146
33.2.2. Curriculum pentru educaţia timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între 3 şi 5 ani 147
33.2.2.1. Dimensiuni ale domeniului 147
33.2.2.2. Obiectivele domeniului Limbă şi comunicare 148
33.2.2.3. Categorii de activităţi prin care se realizează obiectivele de referinţă ale domeniului Limbă şi comunicare 153
33.2.2.4. Educaţia integrată în grădiniţă 156
33.2.3. Proiectarea activităţilor specifice domeniului Limbă şi comunicare 158
33.2.3.1. Proiectarea anuală şi semestrială 158
33.2.3.2. Proiectarea activităţilor zilnice 158
33.2.4. Activităţi – convorbirile, jocul didactic, povestirea, memorizarea 159
33.2.4.1. Convorbirile 159
33.2.4.2. Jocul didactic 162
33.2.4.3. Povestirea 164
33.2.4.4. Memorizarea 170
33.2.5. Anexă 172
33.3. Didactica disciplinelor Comunicare în limba română şi Limba şi literatura română în învăţământul primar (*Anca Petrescu*) 176
33.3.1. Limbajul şi competenţa de comunicare ale şcolarului mic 176
33.3.1.1. Limbă, limbaj, comunicare 176
33.3.1.2. Competenţa de comunicare 177
33.3.1.3. Formarea deprinderilor de citit-scris 178

33.3.2. Proiectarea didactică la Comunicare în limba română şi Limba şi literatura română în învăţământul primar 183
33.3.2.1. O nouă paradigmă – modelul comunicativ-funcţional 183
33.3.2.2. Planificarea calendaristică şi proiectarea pe unităţi de învăţare 183
33.3.2.3. Proiectarea lecţiei 185
33.3.3. Textul liric. Textul narativ 187
33.3.3.1. Importanţa textelor lirice în versuri pentru educarea elevilor 187
33.3.3.2. Pledoarie pentru lectură. Textul narativ. Aspecte introductive 195
33.3.3.3. Lucrul cu cartea şi lectura explicativă 196
33.3.4. Lecţiile de limba română. Noţiunile de limba română 198
33.3.4.1. Principiul concentric al predării-învăţării în abordarea noţiunilor de limbă 198
33.3.4.2. Structurarea lecţiilor de limba română 201
33.3.5. Metode şi instrumente de evaluare folosite la disciplina Comunicare în limba română/Limba şi literatura română 201
33.3.5.1. Evaluarea şi verificarea competenţelor 201
33.3.5.2. Tipuri de evaluare folosite în orele de Comunicare în limba română/Limba şi literatura română 202
33.3.5.3. Metode tradiţionale şi metode alternative de evaluare care se pot aplica la disciplina Limba şi literatura română 203
33.4. Predarea textului literar şi nonliterar în clasele primare (*Oana Stoican*) 208
33.4.1. Predarea textului literar în clasele primare 208
33.4.1.1. Textul literar destinat copiilor – specific şi funcţii 208
33.4.1.2. Lectura – parte componentă a procesului instructiv-educativ 213
33.4.1.3. Predarea unui text literar în proză desfăşurată pe patru ore 218
33.4.1.4. Predarea unui text versificat desfăşurată pe patru ore 222
33.4.2. Didactica textului nonliterar în clasele primare 225
33.5. Aspecte ale comunicării orale în învăţământul primar. Clasa pregătitoare, clasa I şi clasa a II-a (*George Enache*) 232
33.5.1. Repere socioculturale ale comunicării orale 232
33.5.2. Competenţa de comunicare orală 233
33.5.3. Comunicarea orală în clasa pregătitoare, în clasa I şi în clasa a II-a 235
33.5.4. Componenta lexicală 235
33.5.5. Componenta gramaticală 236
Teme de reflecţie 244
Bibliografie 245

Capitolul 34. Învăţarea matematicii în grădiniţă şi clasele primare (*Marcel Sultănescu, Mihai Roşu*) 248
34.1. Învăţarea numerelor naturale: conceptul de număr natural la nivel preşcolar şi primar 249
34.1.1. Începuturi 249
34.1.2. Câteva aspecte „discutabile” 250
34.1.2.1. Gestul de încercuire 250
34.1.2.2. Scrierea cifrelor 251
34.1.2.3. Numărul 0 (zero) 251
34.1.2.4. Număr/cifră 252
34.1.2.5. Dezvoltarea capacităţii de a înţelege şi a utiliza numerele şi cifrele 253
34.1.2.6. Concentrice numerice 253
34.1.3. Demersuri didactice în învăţarea numeraţiei 254
34.1.3.1. Numerele naturale 0-10 254
34.1.3.2. Numerele naturale 11-100 256
34.1.3.3. Numerele naturale mai mari decât 100 256
34.2. Învăţarea operaţiilor cu numere naturale 257
34.2.1. Adunarea şi scăderea 257
34.2.1.1. Definirea operaţiilor de adunare/scădere 257
34.2.1.2. Terminologie 258
34.2.1.3. Aspecte metodice ale introducerii operaţiilor de adunare şi scădere în concentrul 0-10 258
34.2.2. Adunarea şi scăderea numerelor naturale 259
34.2.2.1. Adunarea şi scăderea numerelor naturale în concentrul 0-20 259
34.2.2.2. Adunarea şi scăderea numerelor naturale în concentrul 0-100 261
34.2.2.3. Adunarea şi scăderea numerelor naturale mai mari decât 100 262
34.2.2.4. Sugestii metodice 262
Bibliografie 263

Capitolul 35. Învăţarea precoce a limbilor străine, fundament al societăţii multiculturale contemporane (*Anca Petrescu, Camelia Rădulescu*) 264
35.1. Scurtă istorie a metodelor de predare a limbilor străine înainte de secolul XX 265
35.2. Metode şi teorii de predare a limbilor străine în secolul XX 266
35.3. Locul şi importanţa limbilor străine în învăţământul preşcolar 268
35.4. Factori implicaţi 269
35.4.1. Rolul prozodiei în învăţarea limbilor străine 269
35.4.2. Vârsta şi privilegiile sale lingvistice 270
35.4.3. Vârsta „ideală” 271
35.4.4. Vârsta „critică” 271
35.4.5. Presiunea părinţilor 272
35.4.6. Cadrele didactice 272
35.5. Limbajul în centrul procesului de instruire. Elemente de metodologie a predării limbii străine la grădiniţă 275
35.5.1. Obiective 275
35.5.2. Mărimea clasei de elevi 276
35.5.3. Ergonomia spaţiului şcolar 276
35.5.4. Materiale şi resurse didactice 277
35.5.5. Mijloace didactice 278
35.5.6. Repere metodologice 278
35.5.7. Conştientizarea realităţilor sonore ale limbii 280
35.5.8. Modalităţi de însuşire a vocabularului 281

35.5.9. Repere în predarea gramaticii la preşcolari 282
35.5.10. Repere temporale şi mărci verbale ale temporalităţii 283
35.5.11. Evaluarea 284
35.6. În loc de concluzii 285
Teme de reflecţie 286
Bibliografie 287
ANEXE 288

Capitolul 36. Didactica istoriei în învăţământul primar: de unde şi cum învaţă elevii despre trecut (*Laura Elena Căpiţă, Carol Căpiţă*) 298
36.1. Istoriile în şcoală - contextul formal 299
36.1.1. Programa de istorie - trasee de lectură şi contexte de învăţare 300
36.1.2. Manualul ca parte a curriculumului 302
36.2. Mediul nonformal 305
36.2.1. Muzeul 305
36.2.2. Monumentele 306
36.2.3. „Istoria în teren" 307
36.3. Aplicarea programelor la nivelul clasei 307
36.4. În loc de concluzii 311
Bibliografie 312

Capitolul 37. Didactica geografiei pentru învăţământul primar (*Cornelia Dincă*) 313
37.1. Cadrul conceptual al disciplinei. Tendinţe de modernizare 313
37.1.1. Dimensiunile educaţionale ale geografiei 314
37.2. Finalităţile studiului geografiei. Tendinţe de modernizare 315
37.3. Conţinuturile învăţării. Tendinţe de modernizare 316
37.4. Aspecte metodice specifice geografiei 317
37.4.1. Strategii de instruire 317
37.4.1.1. Metode de predare, învăţare, evaluare. Condiţii de eficientizare 317
37.4.1.2. Mijloace de învăţământ integrate în activitatea didactică 319
37.4.1.3. Modernizarea organizării activităţii elevilor 320
37.4.2. Strategii de evaluare 322
37.4.2.1. Particularităţile evaluării la disciplina Geografie 322
37.5. Documentele curriculare. Tendinţe de modernizare în proiectarea documentelor curriculare 323
37.6. Probleme privind modernizarea învăţământului geografic 328
Bibliografie 329

Capitolul 38. Didactica domeniului Arte (*Vasile Vasile, Valentina Gavrilă*) 330
38.1. Educaţia muzicală, la frontiera cu alte discipline şcolare (*Vasile Vasile*) 330
38.2. Sugestii metodologice pentru desfăşurarea educaţiei muzicale în învăţământul preşcolar şi primar (*Valentina Gavrilă*) 336
38.2.1. Jocul didactic muzical 337
Bibliografie 339

Capitolul 39. Didactica domeniului Arte: elemente de didactică pentru educaţia plastică (*Adrian Curcan*) 340
39.1. Cadrul conceptual al domeniului experienţial estetic şi creativ. Tendinţe de modernizare 340
39.2. Finalităţile domeniului experienţial în procesul educaţional din grădiniţă. Tendinţe de modernizare 343
39.3. Conţinuturi. Tendinţe de modernizare 344
39.3.1. Tendinţe de modernizare 346
39.4. Activităţile integrate în grădiniţă: semnificaţii, tipologie, aspecte metodice 346
39.4.1. Semnificaţii 346
39.4.2. Tipologie 347
39.4.3. Aspecte metodice 348
39.4.3.1. Activitate didactică de sine stătătoare ce prezintă conţinuturi integrate 348
39.4.3.2. Activitate didactică ce include mai multe secvenţe didactice/situaţii de învăţare 348
39.4.3.3. Activitate integrată ce cuprinde parţial sau total activităţile comune ale zilei şi parţial sau total activităţile alese 349
39.5. Aspecte metodice specifice domeniului estetic şi creativ. Strategii educaţionale (metode de educaţie, învăţare, evaluare) 350
39.5.1. Metode didactice folosite în cadrul activităţilor plastice 351
39.5.2. Metode folosite în cadrul activităţilor de educaţie muzicală 352
39.5.3. Evaluarea în domeniul estetic şi creativ 353
39.5.4. Tendinţe de modernizare în procesul de educaţie, de învăţare, de evaluare în domeniul estetic şi creativ 354
39.5.5. Mijloace de învăţământ integrate în activitatea didactică 355
39.5.6. Modernizarea organizării activităţii preşcolarilor 356
39.6. Documentele curriculare ale domeniului experienţial (principale, auxiliare). Tendinţe de modernizare în proiectarea documentelor curriculare la nivel preşcolar 357
Bibliografie 358

Capitolul 40. Didactica educaţiei fizice şi psihomotorii în învăţământul preşcolar (*Radu Predoiu, Alexandra Predoiu*) 359
40.1. Jocul de mişcare în educaţia fizică 360
40.2. Efortul în activitatea de educaţie fizică 361
40.3. Desfăşurarea activităţii de educaţie fizică în condiţii speciale 362
40.4. Educaţia fizică în învăţământul preşcolar 363
40.5. Exerciţii şi jocuri de mişcare pentru învăţarea/consolidarea/perfecţionarea deprinderilor motrice, pentru dezvoltarea calităţilor motrice şi a schemei corporale 367
40.5.1. Mijloace de instruire utilizate în vederea formării deprinderilor motrice de bază şi a celor utilitar-aplicative 367
40.5.2. Jocuri de mişcare pentru dezvoltarea calităţilor motrice şi formarea/consolidarea schemei corporale 368
Bibliografie 369

Capitolul 41. Didactica ştiinţelor naturii. Noţiuni teoretice şi aplicaţii practice (*Iuliana Lazăr, Carmen Tică*) 371

41.1. Didactica ştiinţelor (învăţământ primar şi preşcolar). Teorie şi aplicaţii (*Iuliana Lazăr*) 371
41.1.1. Noţiuni introductive 371
41.1.2. Proiectare curriculară. Competenţe, obiective, comportamente şi activităţi - domeniul Ştiinţe/Ştiinţele naturii 372
41.1.2.1. Proiectarea didactică. Generalităţi 372
41.1.2.2. Programa şcolară 373
41.1.2.3. Cunoaşterea mediului. Obiective-cadru, obiective de referinţă, exemple de comportament 373
41.1.2.4. Explorarea mediului. Competenţe generale, competenţe specifice, exemple de activităţi de învăţare 375
41.1.2.5. Ştiinţele naturii. Competenţe generale, competenţe specifice, exemple de activităţi de învăţare 376
41.1.3. Conţinuturile învăţării - domeniul Ştiinţe/Ştiinţele naturii. Exemple 376
41.1.3.1. Analiza conţinuturilor educaţionale pentru domeniul Ştiinţe, în învăţământul primar şi preşcolar 376
41.1.4. Domeniul Ştiinţele fizicii 382
41.1.4.1. Unitatea de învăţare SF1 : Proprietăţi ale materiei şi substanţei. Corpuri 382
41.1.4.2. Unitatea de învăţare SF2 : Proprietăţi ale materiei şi substanţei. Schimbări ale caracteristicilor corpurilor şi materialelor 387
41.1.4.3. Unitatea de învăţare SF3 : Forţe şi mişcare 390
41.1.4.4. Unitatea de învăţare SF4 : Forme şi transfer de energie 394
41.1.4.5. Unitatea de învăţare SF5 : Electricitate şi magnetism 396
41.1.4.6. Unitatea de învăţare SF6 : Unde şi vibraţii 400
41.1.4.7. Unitatea de învăţare SF7 : Lumina 401
41.1.5. Domeniul Ştiinţele Pământului 403
41.1.5.1. Unitatea de învăţare SP1 : Pământul 403
41.1.5.2. Unitatea de învăţare SP2 : Apa în natură 406
41.1.5.3. Unitatea de învăţare SP3 : Fenomene ale naturii 407
41.1.5.4. Unitatea de învăţare SP4 : Universul 408
41.1.5.5. Unitatea de învăţare SP5 : Influenţa omului asupra mediului de viaţă 410
41.1.5.6. Unitatea de învăţare SP6 : Mărturii ale vieţii din trecut 412
41.1.6. Domeniul Ştiinţele vieţii 413
41.1.6.1. Unitatea de învăţare SV1 : Noţiuni generale de anatomie şi fiziologie. Corpul uman 413
41.1.6.2. Unitatea de învăţare SV2 : Caracteristici ale lumii vii. Plante şi animale 416
41.1.6.3. Unitatea de învăţare SV3 : Noţiuni generale de ecologie 418
41.1.6.4. Unitatea de învăţare SV4 : Noţiuni de igienă şi sănătate 419
41.1.7. Sugestii metodologice - domeniul Ştiinţe/Ştiinţele naturii 420
41.1.7.1. Metode didactice interactive. Descriere şi exemple 421
41.1.7.2. Mijloace didactice interactive. Descriere şi exemple 425
41.1.8. Strategii de evaluare. Grila de observare. Matricea de evaluare 426
41.1.8.1. Kahoot ! 426
41.1.8.2. Portofoliul 427
41.1.8.3. Tehnica 3-2-1 428
41.1.8.4. Harta conceptuală sau harta cognitivă 428
41.1.8.5. Fişa de autoevaluare 429
41.1.8.6. Fişa de lucru 430
41.1.8.7. Grila de observare 430
41.1.8.8. Matricea de evaluare 430
41.1.9. Concluzii 431
41.2. Repere metodologice şi aplicaţii (*Carmen Tică*) 431
41.2.1. Proiectarea unităţilor de învăţare 433
41.2.2. Proiectarea lecţiilor de ştiinţe ale naturii 434
Bibliografie 437